

LÄRARHANDLEDNING

TURNER, MONET, TWOMBLY

Sent måleri

8.10 2011–15.1 2012

Handledningen
riktar sig i första hand
till lärare i åk 7–9 och
gymnasiet

Claude Monet, *Näckrosor*, efter 1916

© The Metropolitan Museum of Art, New York

INLEDNING

Våra lärarhandledningar formuleras alltid med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner i åtanke. Där står bland annat att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse, att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska ge överblick och sammanhang och stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I den här lärarhandledningen finns frågor och uppgifter som bland annat berör ämnena bild, svenska, historia och biologi.

TRIVSELREGLER FÖR SKOLOR NÄR DE BESÖKER MUSEET

**VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET! FÖR ATT BESÖKET SKA BLI SÅ
BRA SOM MÖJLIGT, TÄNK PÅ FÖLJANDE:**

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken. För att kunna låsa skåpen behövs en femkrona, som sedan kommer i retur.

SKOLMATERIAL

Använd gärna Moderna Museets lärarhandledningar (ladda gärna ner från modernamuseet.se) eller fråga museivårdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet men bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallen på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fett på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

Matsäcksplats finns vid entrén på sjösidan (plan 1). Kom ihåg att lämna platsen i gott skick. Ingen förtäring i salarna.

FOTOGRAFERING

Det är tillåtet att filma och fotografera (utan blix och utan stativ) i utställningssalarna. Upprepade blixtar är inte bra ur bevarandesynpunkt och är allmänt störande för andra besökare. Stativ är ett riskmoment vad gäller hanteringen.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivårdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

INTRODUKTION

J.M.W. Turner (1775–1851), Claude Monet (1840–1926) och Cy Twombly (1928–2011) var pionjärer som, var och en på sin tid, blev både hyllade och hånade. Enligt sina kritiker målade de slarvigt och nonchalant men enligt sina försvarare vidgade de måleriets gränser. Twombly beskrev sig själv som en "romantisk symbolist" och anslöt sig därmed till 1800-talets måleritradition. Liksom Turner anspelar han i sina verk på myt och historia och han sörjer för lusten av klassiska referenser i vår tids kultur. Monet studerade noga Turners verk och Twombly var en entusiastisk beundrare av båda.

Utställningen presenterar verk från andra hälften av deras karriärer, från en period då de yttre striderna har vunnits och de inre tar vid. I det sena måleriet kämpar alla tre konstnärerna med att förhålla sig till tidens gång, dödlighet och förlust, samtidigt som de vidhåller sin vitalitet genom sinnlighet och erotik. I sju teman sammanförs de tre konstnärerna, inte i konkurrens, utan som ett sätt att visa på hur konstnärer kan dela intressen, värderingar och tankar.

Utställningen är utformad som en dialog där man kan föreställa sig hur de tre konstnärerna samtalar över århundradena, ifrågasätter och utmanar varandra som om alla var närvarande i samma rum på samma gång.

J.M.W. Turner, *Självporträtt*, ca 1799
© Tate, London 2011

J.M.W. Turner (1775–1851)

Joseph Mallord William Turner är en av Storbritanniens mest älskade målare. Han föddes i London 1775 och utbildades vid Royal Academy of Art i London. Nästan varje år under hela sin karriär ställde han ut sina målningar på akademien.

Under hela 1790-talet reste Turner runt i England för att studera det skiftande landskapet. Själva måleriet utförde han huvudsakligen i ateljén, utifrån skisser och teckningar som gjorts på plats inför motiven. Han fascinerades av dramatiska scener som skeppsbrott, eldsvådor och olika väderfenomen. När parlamentsbyggnaden i London brann år 1834 fanns Turner på plats för att beskåda katastrofen. Han använde sig sedan av upplevelsen i ett par målningar och i en serie akvareller. Han reste även runt i Europa, till att börja med i Frankrike och Schweiz men även i Italien dit han kom för första gången år 1819. Turner återvände till Venedig vid flera tillfällen och därifrån hämtade han motiven till några av sina mest omtalade målningar.

Turner var också en framstående grafiker och utförde flera gravyrserier. 1806 påbörjade han arbetet med *Liber Studiorum*, en samling av 71 gravyrer efter Claude Lorrains samling *Liber Veritatis*. Här skild-

rade Turner olika landskap metodiskt i kategorier som Pastoral, Marin eller Arkitektur.

Turners fullbordade målningar är sällan rena landskapsskildringar. Han inkluderade ofta människor som kunde gestalta mytologiska berättelser eller dramatiska historiska händelser. Genom att skildra fallna riken som Rom och Kartago kommenterade han också indirekt tillståndet i England, som under det tidiga 1800-talet stred i Napoleonkrigen. Han var mycket engagerad i sociala frågor och kritisk till det moraliska förfall som han tyckte sig se i sitt hemland under kriget.

Människorna ter sig små och obetydliga i Turners storslagna landskap. Intentionen var att skapa en stark känsla av beundran och respekt hos betraktaren inför den besjälade naturen. Det brukar omtalas som en upplevelse av det sublima, vilket var något eftersträvansvärt i den romantiska idétraditionen.

Under 1830-talet drabbades Turner av flera dödsfall bland familj och vänner och han själv oroades allt mer av döden. I samband med att en god vän dog målade han *Fred. Begravning till havs*, där han bearbetade förlusten. Målningen visades på akademien tillsammans med *Krig. Den landsförvisade och stenkistan* där Napoleon porträtterades på Sankt Helena.

Från 1830-talet och framåt målade Turner ofta färdigt sina verk inför publik, likt en performance. Det kan vara skälet till att många dukar var ofärdiga vid hans död, målningar som vi idag uppfattar som fullvärdiga verk. Nu betraktas de som ett slags föregångare till impressionismen, eller rent av den abstrakta expressionismen, trots att den intentionen aldrig fanns hos konstnären.

Ljuset är centralt i Turners måleri, och i hans senare verk är detaljerna utelämnade till förmån för ett rent spel med ljusets reflexioner i vatten och himmel. Precis innan han dog, år 1851, lär Turner ha yttrat: ”solen är Gud”.

Porträttfotografi av Monet, av Etienne Carjat i Paris ca 1864

Claude Monet (1840–1926)

Claude Monet föddes i Paris 1840 och är en av de främsta representanterna för impressionismen. Monet visade tidigt konstnärliga anlag och fick lektioner både av lokala konstnärer i Le Havre vid kusten, dit familjen hade flyttat 1845, och vid Académie Suisse i Paris. 1862 sökte han sig till Charles Gleyres akademi i Paris, där han mötte bland andra målarna Auguste Renoir och Alfred Sisley. 1871 reste Monet till London för att slippa delta i Fransk-tyska kriget. Där mötte han Turners målningar på National Gallery. I likhet med Turner reste också Monet till Venedig och tog intryck av stadens speciella ljus och atmosfär.

År 1874 visade Monet sin målning *Impression: soleil levant* på en utställning i Paris. Den gav upphov till att en skeptisk kritiker myntade begreppet impressionism. Impressionisterna målade gärna direkt inför motivet, och försökte gestalta ögonblicket som det tedde sig på näthinnan. De intresserade sig för olika optiska effekter av ljus, skugga och färg och målade ofta med snabba, lätta penseldrag.

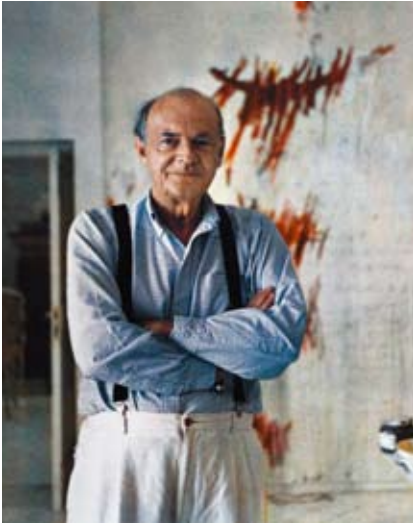
Under 1880- och 1890-talen gjorde Monet målningar i serier, där han skildrade ett objekt i varierande väderlek och vid olika tider på dygnet. En av serierna avbildar katedralen i Rouen, en annan höstackar.

Han målade gärna direkt inför motivet – *en plein air* – men avslutade ofta arbetet i ateljén.

1882 hyrde Monet ett hus i Giverny, åtta mil väster om Paris, och 1890 kunde köpa marken. Han bodde kvar där fram till sin död. I Giverny anlade han den näckrosdamm som kom att ligga till grund för hans många välkända näckrosmålningar.

Åren på 1910-talet var tunga för Claude Monet. Hans fru Alice dog 1911, och kort därefter avled även den äldsta av hans två söner. Ute i världen pågick Första världskriget för fullt och många i bekantskapskretsen stupade i kriget. Monets självförtroende vacklade, och i jämförelse med den nya konsten som tog form i Frankrike och Tyskland, med fauvister som Henri Matisse och expressionister som Ernst Ludwig Kirchner, kände sig Monet som en del av det förgångna. Dessutom hade drabbats av starr och hans syn försämrades stadigt. 1922 konstaterade hans läkare att Monet endast kunde urskilja blå och gula nyanser. Trots motgångar och svårmod fortsatte Monet att måla. Hans sena måleri koncentrerades kring trädgården i Giverny. Dukarna blev större och färgerna lades på med bredare penseldrag. På vissa delar av dukarna är färgen tjockt påmålad, på andra ställen syns nästan helt omålad duk. 1914 inledde han på allvar arbetet med näckrosmålningarna, *Les Grandes Décorations*, ett projekt som sysselsatte honom för resten av livet. Målningarna, som Monet donerade till franska staten, skapades för orangeriet i Tuilerieträdgården i Paris.

Claude Monet dog i Giverny 1926 och var då en av Frankrikes mest omtalade konstnärer.

Cy Twombly fotograferad av François Halard, årtal okänt.

© François Halard/Trunk Archive

Cy Twombly (1928–2011)

Cy Twombly föddes 1928 i Lexington, Virginia, i USA. Han studerade konst i Boston och fascinerades av expressionism, dadaism och surrealism. 1950 flyttade Twombly till New York för att fortsätta sina studier och där såg han utställningar med de abstrakta expressionisterna Jackson Pollock, Mark Rothko och Barnett Newman. Han träffade också Robert Rauschenberg, han som gjort *Monogram* – Geten – i Moderna Museets samling. Tillsammans med honom sökte sig Twombly till Black Mountain College i North Carolina. Ett par år senare gav sig Twombly och Rauschenberg ut på en resa i Europa och Nordafrika, en resa som kom att bli avgörande för Twomblys konstnärliga utveckling.

För att undvika det skolade uttryck som han hade lärt sig genom sina studier började Twombly 1953 att teckna på natten, utan att tända några lampor. Ett par år senare introducerade han enstaka bokstäver, grafiska symboler och fragment av ord i sitt måleri, vilket kom att bli kännetecknade för hans konst.

1957 bosatte sig Twombly i Rom och därefter bodde han huvudsakligen i Italien. Tidigt intresserade sig Twombly för klassiska teman, både historiska och mytologiska. Men det är inga fullständiga berättelser

som skildras i målningarna. Istället antyder han genom några ord eller tecken historier som vi antingen minns vagt eller som vi inser har gått förlorade för oss. De ord som förekommer i kompositionerna blir kondenserad poesi. Inte sällan låter han delar av orden försvinna under färgen så att de blir oläsliga. Hans målningar har liknats vid klotter, barns första grafiska spår eller studier i olika handstilar.

Cy Twomblys verk suddar ut gränserna mellan måleri, teckning, skulptur och det skrivna ordet. Han använder sig av både historiska och personliga referenser och blandar privata minnen med mytologiska berättelser. Verken utgör också en bro mellan europeisk och amerikansk konst i efterkrigstiden, och länkar ihop abstrakt expressionism med konceptuellt orienterad konst.

Cy Twombly ställde ut flitigt både i Europa och i USA under mer än ett halvt sekel. 2001 belönades han med Guldlejonet för sittkonstnärskap vid Venedigbiennalen. I juli 2011 avled han, 83 år gammal, i Rom.

TEMAN I UTSTÄLLNINGEN

Claude Monet, *Waterloo Bridge, aftonrodnad*, 1904
© National Gallery of Art, Washington. Foto: Lyle Peterzell

J.M.W. Turner, *Skugga och mörker – Syndaflodens afton*, utställd 1843
© Tate, London 2011

Atmosfär

När Turner dog 1851 efterlämnade han ett flertal ofullbordade målningar i ateljén. I ljuset av impressionismen kom dessa målningar att uppskattas i lika hög grad som de färdiga verken. De oavslutade verken antyder att Turner först och främst ville skapa en atmosfär i sitt måleri. ”Atmosfären är min stil”, hävdade han, och ”otydligheten är min skavank”. I *Themsens uppströms Waterloo Bridge* (ca 1830–35) hölls floden i dimma och skorstenarnas rök.

Londondimman var en kombination av atmosfäriskt tryck, fabriksutsläpp och den ökade användning av kol. Monet målade London om vintern eftersom han ville fånga dimmans visuella effekter. ”Motivet är oviktigt för mig, det jag vill återskapa är det som finns mellan motivet och mig”, ska Monet ha sagt. *Katedralen i Rouen: portalen (morgonljus)* (1894) skildrar katedralen som träder fram ur gryningen. Färgfläckarna samverkar i en struktur som återger hur fasaden tedde sig för målaren där och då.

Även Twombly var intresserad av vädereffekter. I *Orfeus* (1979) skymmer dimman namnet på hjälten själv eller hans hustrus namn, Eurydike. Allt som återstår är bokstäverna ”eu”. Likt Monet och Turner litar Twombly till färgens materiella kvaliteter när han frammanar en atmosfär.

Skönhet, kraft och rymd

I mitten av 1700-talet började konstnärer intressera sig för det sublima. Filosofen Edmund Burke (1729–1797) definierade det sublima som en upplevelse som uppstår ur allt som väcker rädsla, smärta eller fara hos en person som är tryggt förvissad om att han eller hon egentligen befinner sig i säkerhet. Inför en målning av exempelvis ett upprört hav eller en bottenlös avgrund kan betraktaren alltså förnimma något sublimt.

Turners stormiga havsmålningar framhäver havets överväldigande kraft. Under sina sista tjugo år i livet hörde skeppsbrott, katastrofala översvämningar och upprörda hav till de ämnen han främst skildrade. På 1880-talet målade Monet på isolerade och riskabla platser eftersom han ville framhäva naturens väldighet och kärvhet. Genom att undvika att måla gestalter uppmuntrade han betraktaren till att föreställa sig själv på plats inför motivet.

I Twomblys fyrdelade mytologiska målning *Hero och Leandro* (1981–84) uppslukas Leander av havet när han simmar till den vackra Hero på andra sidan sundet. I den första duken kastas han hit och dit av vågorna för att slutligen drunkna i skummet. På den fjärde duken har Twombly ristat in avslutningsraden

J.M.W. Turner, *Fred. Begravning till havs*, utställd 1842
© Tate, London 2011

i en sonett av John Keats i färgen. Förutom den mänskliga tragedin är också Twomblys tema naturens kraft och raseri.

Intet så ljuvt som melankolin

Twombly använde båtar som motiv i både måleri och skulptur som en melankolisk betraktelse över tidens gång. Tyst glidande påminner hans båtar också om mytens färjkarl på floden Styx som tog sina passage-rare från de levandes värld till de dödas.

Vid flera tillfällen målade Turner verk till minne av målarkolleger eller mecenater. *Fred. Begravning till havs* (1842) är en hyllning till vännen och målaren sir David Wilkie. I målningen syns ett skepp med svarta segel framför Gibraltarklippan och Wilkies kropp som sänks ned mot vattnet i ett hav av fackelljus. I *Krig. Den landsförvisade och stenkistan* (1842), avbildas istället Napoleon på Sankt Helena där han reflekterar över sitt öde och de liv som gått förlorade på slagfältet. De varma, rödaktiga färgerna i denna pendangmålning fungerar medvetet som en motvikt mot de kalla nyanserna i *Fred*.

Även i de sena Venedigmålningarna, som Turner utförde efter sin sista resa dit 1840, råder en melankolisk stämning. Monets målningar från samma stad på-

Cy Twombly, *Quattro Stagioni*
(en målning i fyra delar), *Del III: Autunno*, 1993–95
© Tate, London 2011

börjades under en resa med hustrun Alice 1908.

Monet kunde inte motstå frestelsen att mäta sin förmåga med alla de föregångare – inte minst Turner – som målat av Venedig genom tiderna. Många av dessa dukar färdigställdes först efter Alices död 1911. Då återvände han till Venedigmotiven med tungt hjärta, kanske för att väcka till liv de lyckliga minnena från deras resa.

Årstiderna

I *Quattro Stagioni* (1993–95) sörjer Twombly tidens gång samtidigt som han hyllar livet. Färgerna anger stämningen för varje årstid. *Primavera* lyfter fram kraften hos växterna som slår ut i blom; *Estate* färgsätts av sommarens hetta; *Autunno* är genomdränkt av druvornas flödande saft; *Inverno* låter ana vintermörkrets isande toner.

Likt många diktare och målare knyter Twombly årets gång till livscykeln. Våren är full av livskraft som dämpas av insikten om att allt som stiger upp till ytan kommer att sjunka ned igen. Den strålade sommaren färgas av vetskapen om att ”ungdomen är oändlig och ändå så kort”. Hösten betecknar ett ögonblick av panik då vintern rycker närmare och döden gör sig påmind, men där det fortfarande finns tid för sen blomning. Vintern är stum; roddbåtarna

Claude Monet, *London, Parlamentsbyggnaden. Solljus bryter igenom dimman*, 1904
© RMN (Musée d'Orsay)/Hervé Lewandowski

Claude Monet, *Den japanska bron*, ca 1920–22
© The Museum of Modern Art, New York/Scala Florence

glider mot undergången, formerna upplöses och höljs i dimmans och havets silvertoner.

Monet fångade årets växlingar i serien med popplar på 1890-talet och i målningar av blommor som slår ut vid särskilda tidpunkter på året. Även om dessa målningar inte är allegoriska är de uppfyllda av en stark känsla av tidens gång. Monets serier var cykliska i lika hög grad som Twomblys, och han var medveten om de symboliska betydelserna av de fyra årstiderna.

Eld och vatten

Poeter och målare har i alla tider använt sig av solens uppgång och nedgång för att skapa stämningar, men Monet drogs istället till solnedgången för att fånga ett särskilt ljus och energi. I *London, Parlamentsbyggnaden. Solljus bryter igenom dimman* (1904) förefaller hettan från solens glödande reflexioner i vattnet vara viktigare än själva parlamentet.

För Turner var solen både en livgivande och livsberövande kraft. Det döende ljuset symboliserade förlusten på såväl mänsklig som politisk energi. Hans målningar av den sjunkande solen tycks ha gjort intryck på Monet. Turner målade i ateljén, medan det skissartade i Monets *Vy över Rouen* (1892) tyder på att den är helt och hållet målad utomhus, *en plein air*. Jämfört

med målningar som *Parlamentsbyggnaden* och *San Giorgio Maggiore i skymningen* (1908) är penseldragen och färgerna lätta. De båda senare verken, som färdigställdes i ateljén, tycks vara medvetna försök att konkurrera med Turner, som också hade målat båda dessa motiv.

Även Cy Twombly skildrade solen i flera verk. *Utan titel (Solnedgång)* (1986) hyllar solens kraft och utgår från ett minne av en solnedgång sent på sommaren. De djupröda och eldgula färgerna blandar sig med grönt och mörklila och låter ana landskap och blommor. De till färgerna svalare verken *Utan titel (Porto Ercole)* från 1987 frammanar istället de fyra elementen – jord, vatten, luft och eld.

Livskraften

Under sina sista år började Turner arbeta med mytiska teman som var både voyeuristiska och öppet erotiska. I hans privata skissböcker syns ett påtagligt intresse för erotik, och i kittlande målningar som *Glaucus och Skylla* (1841) och *Bacchus och Ariadne* (1840) förklädde Turner erotik i mytens skepnad.

Både *Glaucus och Skylla* och *Bacchus och Ariadne* återger en hetta som även finns i Monets sena målningar av den japanska bron. Den drypande färgen

Cy Twombly, *Utan titel*, 2007

© Cy Twombly Foundation. Foto: Robert McKeever

i dessa verk frammanar ett livmoderliknande rum och den frodiga växtligheten associerar till fruktbarhet. Monet ville inte ansluta sig till den akademiska tradition där nakna kvinnokroppar avbildades i naturliga miljöer, men trots att inga kroppar alls återfinns i hans målningar präglas de ändå av en stark sensualism.

Twomblys *Kärlekens hetare stränder* (1985) och den senare *Camino Real (II)* (2010) refererar öppet till det sexuella medan de två målningarna *Utan titel* (1990 och 1991) antyder samma överflödande rika natur som finns i Monets trädgårdsmålningar. Sex och erotik var viktiga teman redan tidigt under Twomblys konstnärskap. Att de har dykt upp igen i måleriet på ålderns höst, liksom hos Turner och Monet, vittnar om ett oförminskat intresse för sinnligheten.

En flytande värld

Twomblys serie *Blomning: strödda blommor och andra ting* (2007) tycks avbilda pioner, de flesta snart överblommade. Den röda färgen från blommorna rinner ner över duken, som blod eller tårar. Förgänglighet är ett av målningarnas centrala teman, men de är samtidigt hymner till solljuset, sexualiteten och alstrandet. Denna blandning av sorg och vitalitet är just det

som utmärker Monets sena målningar av näckrosdammen. Monet målade dem under det första världskriget, efter en period fylld av personliga bedrövelser. I näckrosmålningarna kontrasteras människans dödlighet mot naturens beständighet. Trots att solljuset som speglas i dammens yta antyder tiden på dagen tycks det som om tiden står stilla.

I Turners studier från godset Petworth House i England gör han ingen större skillnad mellan vatten och himmel. Allt tycks upplösas i solens avtagande glöd. Petworthmålningarna fullbordades i anslutning till att Turners far dog och i de färdiga målningarna finns en stämning av misströstan. Dessa verk anspelar på tillvarons ändlighet och påminner också om Twombly och hans *Quattro Stagioni* (1993–95). På en av dukarna finns skrivet *Et in Arcadia ego*, en fras han har lånat från en gravstensinskrift i en målning av Poussin. Denna fras betyder ungefär ”Och i Arkadien, jag” och har använts i måleri och litteratur i många hundra år som en syftning på att döden existerar även i en ideal värld.

DISKUSSIONSUPPGIFTER OCH ÖVNINGAR

J.M.W. Turner, *Bacchus and Ariadne*,
ca 1840
© Tate, London 2011

Cy Twombly, *Orfeus*, 1979
© Cy Twombly Foundation

Mytologi

Turner införlivade ofta mytologiska gestalter i sitt landskapsmåleri, kanske på grund av att en ren landskapsmålning värderades lägre än ett historiskt eller mytologiskt motiv. Många av de myter han refererade till var relativt okända även för dåtidens publik. Turner använde sig också av myter för att indirekt kunna kommentera den samtida politiken. Även Twombly refererade till myter i sina verk, men i hans målningar återstår bara fragment av den mytologiska berättelsen. Han gestaltade på så vis att vi inte längre kan komma åt myten i vår samtid, och att något därmed har gått förlorat i vår kultur.

Jämför en av Twomblys mytologiska målningar, exempelvis *Orfeus* (1979) med ett Turnerverk, till exempel *Bacchus och Ariadne* (1840). På vilka sätt skiljer dem sig åt?

Undersök myterna bakom målningarna och fundera över hur de återges i måleriet.

Ålderdom

Vissa konsthistoriker hävdar att en särskild "sen stil" uppstår när konstnärer upplever att tiden är på väg att rinna ut. De blir då mindre hämmade, känner tidens press och ruckar på sina regler så att de kan

skapa verk med obekymrad frihet i utförandet. Den sena stilen karakteriseras av ilska, raseri och pessimism. Å andra sidan finns de som betraktar den sena stilen, eller ålderdomsstilen, som en missuppfattning. De anser att det är det fel att se konstskapandet från en subjektiv, biografisk ståndpunkt, eftersom konsten måste tolkas i ett vidare sammanhang.

Utställningen *Turner, Monet, Twombly: sent måleri* fokuserar på konstnärernas sena verk snarare än en "sen stil". Alldeles oavsett detta begrepps giltighet har dessa tre konstnärer arbetat med vissa gemensamma teman i sitt skapande på ålderns höst. Livets ändligt är ett av dem. Både Turner, Monet och Twombly bearbetar åldrandet och sin egen dödlighet på olika sätt i sitt konstnärliga skapande.

Diskutera när man egentligen blir gammal.

Undersök hur synen på ålder och åldrande har förändrats genom tiderna. Vad finns det för exempel på kulturella skillnader?

I utställningen finns flera verk där de åldrade konstnärerna förhåller sig till sinnlighet och erotik på olika vis.

Samtala om vad det finns det för tabun och fördomar kring sexualitet och ålderdom.

J.M.W. Turner, *Krig. Den landsförvisade och stenkistan*, 1842
© Tate, London 2011

Politik

Utställningens curator Jeremy Lewison skriver att Turners målning *Krig. Den landsförvisade och stenkistan* (1842) var en tydlig kommentar till den brittiska synen på Napoleon, som alltid var it ambivalent. Bilden av honom pendlade mellan upplyst befriare, arvtagare till revolutionen och blodtörstig tyrann. I målningen sitter Napoleon på Sankt Helena och ser ut att reflektera över slagfältets alla döda.

Undersök hur det brittiska samhället såg ut när Turner målade *Krig*. Vad hände egentligen vid slaget vid Trafalgar? Vad fick det för konsekvenser för Frankrike och Storbritannien?

Många konsthistoriker har sett Monets flykt från staden till den franska landsbygden på 1880-talet som en reaktion på det instabila politiska läget. Hans måleri blickar tillbaka på ett Frankrike före fransk-tyska kriget.

Skriv en berättelse som utspelar sig på landsbygden i Frankrike under det senare 1800-talet och väv in omvälvande händelser, exempelvis Dreyfusaffären.

Graffiti

Cy Twomblys verk har av många kritiker liknats vid graffiti. De ibland svårtydda tecknen och orden som är spridda över duken kan påminna om klotter. Twombly själv var inte särskilt förtjust i dessa jämförelser, eftersom han ansåg att graffiti var ytligare och mer aggressivt än hans ofta poetiska ord och anspelningar. Trots dessa invändningar kan det vara intressant att diskutera graffiti – som de allra flesta möter dagligen på tunnelbanan eller i skolan – apropå Twomblys måleri.

Diskutera vad som skiljer Twomblys skrivna ord från vanligt klotter. Använd ord och begrepp som avsikt, poesi och innebörd.

Undersök graffitins historia. Var uppstod den och hur har den utvecklats?

Ta reda på historien bakom ”urtaggen” *Kilroy was here*.

Se efter hur graffitin ser ut i er närmiljö.

Claude Monet, *San Giorgio Maggiore*, 1908
© Amgueddfa Genedlaethol Cymru/National Museum of Wales

J.M.W. Turner, *Venedig med Salutekyrkan*, ca 1840–45
© Tate, London 2011

Venedig

Venedig har skildrats av många generationers konstnärer, däribland Turner, Monet och Twombly. Turners Venedigmålningar har tolkats som ett slags kodade varningar till Storbritannien för de cykliska sammanbrott som brukar drabba mäktiga imperier.

Fundera på vilka sådana historiska sammanbrott han kan ha haft i åtanke.

Venedig brukar ibland beskrivas som en kulisstad, där allt är en teater.

Undersök Venedigs historia och samtid. Låt eleverna använda sig av nätet och/eller olika guideböcker för att stifta bekantskap med Dogepalatset, Rialtobron och de många biennialerna, festivalerna och karnevalerna.

Ta reda på fakta om staden som sjunker och om hur man arbetar för att rädda den (sök exempelvis på *Mose project*) och vad dessa åtgärder kan få för konsekvenser för miljön. Sök andra exempel på där människan drastiskt påverkar naturen (dammbyggnationer, regnframkallning med hjälp av kemikalier etc).

Diskutera för- och nackdelar med sådana aktioner. Till vilket pris ska man rädda en stad? En kulturskatt?

Läs Jeanette Wintersons roman *Passionen*. Det är en fantastisk historia som utspelar sig både i Venedigs vindlande gränder och kanaler och i Napoleons armé.

Diskutera läsupplevelsen i klassen och låt eleverna skriva om sina intryck. Jämför Turners, Monets och Twomblys skildringar av staden i färg med hur Jeanette Winterson beskriver den i ord.

Måla med vattenfärg på stora fuktiga papper! Blanda nyanser, hitta på namn till dem och undersök olikheterna. Vad skiljer exempelvis kulören ”ostron” från ”dis” eller ”duggregn”?

